

Funded by
the European Union

Podpora AKTIVNÍHO a odpovědného občanství ve školách

Manipulativní techniky

Toolkit

I. Metodika pro učitele (list pro učitele)

MODUL 1 Spolehlivé zdroje informací

GYMNÁZIUM
JOSEFA RESSELA

Sukromna základna
škola
Felix

Slovakia

odpo
vědná
společ
nost

Learnable

WWW.ECECE.ORG

WSB University

Podpora Evropské komise pro produkci této publikace nepředstavuje souhlas s obsahem, který odráží pouze názory autorů, a Komise nenes odpovědnost za jakékoli použití informací v ní obsažených.

Tato metodika byla vytvořena v rámci projektu ACTIVE financovaného z programu Erasmus+
Organizace odpovědná za zpracování materiálu: Odpovědná společnost, z.s.
Vytvořeno ve spolupráci s partnery projektu

Tato práce podléhá licenci [Creative Commons Attribution- ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) .

Autorství: Odpovědná společnost, z.s.

autoři: Mareš, Matěj a spol.

Přeloženo a editováno z anglického originálu

Verze 1.1

květen 2023

Na co si dát pozor (manipulativní techniky)

Dezinformace a misinformace se často šíří pomocí specifických **manipulativních technik**. Tyto techniky využívají znalosti o našem chování.

Manipulativní techniky používané k propagaci dezinformací a falešných zpráv na základě výzkumu¹:

Citově zabarvený jazyk

„Emoce jsou mocným nástrojem přesvědčování. Výzkumy ukazují, že používání expresivních slov, zejména těch, která vyvolávají negativní emoce, jako je strach nebo pobouření, zvyšuje virální potenciál obsahu sociálních médií.“ „Používání emocionálně nabitých slov vyvolávajících pobouření pomáhá (i nepravdivým) informacím šířit se. Namísto okamžité reakce buďte opatrní a kritičtí, když se v obsahu, který vidíte, **používají citově zabarvená slova.**“

Viz také naše diskuze o sociálních sítích jako sekundárních zdrojích informací výše.

Nekoherence

„K nekoherenci dochází, když někdo použije dva nebo více argumentů k vyslovení názoru, který logicky nemůže být pravdivý pro oba najednou. Je to technika, kterou lze nejčastěji vidět při delších diskusích na určité téma.“

Je důležité si povšimnout, že pro „stoupence“ konspiračních teorií **se konspirační teorie zdá naprosto koherentní, protože zdánlivě poskytuje vysvětlení** pro problémy, které jinak nelze vysvětlit nebo je skutečné vysvětlení příliš komplexní a obtížné k uchopení. Důvodem často je, že “konspirátoři” (ti, co konspirační teorie šíří) **neadekvátně nadhodnocují váhu faktů/důkazů** k danému tématu. Konspirační teorie jsou často² založeny na skutečných faktech/jevech, ale konspirátoři k nim připojují významy, které (když bychom je podrobili podrobnému zkoumání) nejsou poskytnutými důkazy podloženy – přesto, že v rétorice konspirátora to tak vypadá (viz také Modul 4 Dejte informacím smysl).

„V době nejistoty je lákavé hledat za tím, co se děje, zlověstné motivy nebo skryté příčiny. Je zdravé být skeptický, ale v reálném životě nelze mnoho věcí zredukovat na jednoduchou příčinu (konspirační teorie).“

Falešné dichotomie

„Falešná dichotomie (nebo falešné dilema) je logický omyl, ve kterém je omezený počet voleb nebo stran prezentován jako vzájemně se vylučující, i když ve skutečnosti je k dispozici více možností. Je to také známé jako, buď, anebo.“

Tímto způsobem odmítnutí jedné možnosti konspirační teorie zdánlivě dává platnost druhé možnosti. Ale ve skutečnosti žádná z možností neplatí.

¹ Převzato z [I noculation Science](#) (iniciativa JIGSAW, University of Cambridge a University of Bristol). Podívejte se na videa na jejich webových stránkách, která pojednávají o každé z manipulativních technik.

² Samozřejmě toto neplatí vždy a některé konspirace jsou založeny na zfalšovaných nebo vyfabrikovaných důkazech (fake news).

Obětní beránek

"Obětní beránek nastává v případě, že osoba nebo skupina přijímá neoprávněnou vinu za konkrétní problém."

Běžná taktika jak zorganizovat skupinu lidí posílením **identity skupiny** nalezením společného nepřítele – bojem proti někomu. Bohužel to nevidíme jen v konspiračních teoriích a dezinformačních taktikách, ale je to běžné i pro politiku. Politika není pro něco, ale proti někomu, **bojovat proti někomu**. To je osvědčená, ale nebezpečná taktika, jak jsme mohli být svědky v historii nebo v aktuálním politickém kontextu.

Útoky ad-hominem

„Útok ad hominem je, když někdo zaútočí na osobu, která se hádá, místo aby se zabýval samotnou hádkou. Útoky ad hominem se běžně používají k přesměrování pozornosti posluchače pryč od daného tématu k jednotlivci. Mohou to být nepodložené útoky, ale nemusí tomu tak být nutně, protože v některých případech je důvěryhodnost osoby pro daný argument relevantní.“

Falešný odborník

"Lež se může zdát spolehlivější, když ji podpoří zdroj." I když tento zdroj neexistuje, není důvěryhodný nebo byl chybně citován; je snadné nechat se zaslepit vědeckými tituly a lékařskou terminologií."

Nezapomeňte zkontrolovat důvěryhodnost a skutečnou existenci deklarovaného zdroje.

SHRNUTÍ (jak to uplatnit při výuce) Nejprve je důležité uznat, že jsme všichni (i já) náchylní k takovým manipulačním technikám. Potřebujeme být přijati a někam patřit. To nás činí zranitelnými vůči takovým manipulativním technikám. Tyto techniky jsou účinné, když nám chybí povědomí o sobě samých a o naší identifikaci se skupinou, myšlenkou, názorem (viz také více v Modulu 3 Uvědomování si smyslu informací a Modulu 2 Hodnoty a normy).